

Červenec 1914: mobilizace, začátek velké války

Dne 28. června 1914 byl skupinou mladých Srbů v bosenském Sarajevu spáchán atentát na následníka habsburského trůnu Františka Ferdinanda d'Este, což byla poslední záminka a podnět k rozpoutání světové války. Jak již bylo uvedeno, skutečným důvodem však byla touha po přerozdělení moci a světového vlivu u tzv. Centrálních (Ústředních) mocností, především Německa, jehož spojencem bylo v rámci tzv. Trojspolku též Rakousko-Uhersko (a původně i Itálie). Po sarajevském atentátu zasedla 7. července 1914 v Bad Ischlu rakouská vláda a povzbuzena bezvýhradní německou podporou se rozhodla, že Srbsku pošle ultimátum, jehož podmínky budou pro něj nepřijatelné.

23. července 1914 odevzdalo Rakousko-Uhersko prostřednictvím svého vyslance v Bělehradě srbské vládě ultimátum, ve kterém žádalo, aby Srbsko do 48 hodin přistoupilo na přijetí podmínek, což by znamenalo podřízení se politické kontrole rakouské monarchie. Ultimátum bylo zdůvodněno faktem, že atentát byl zosnován v Bělehradě a že při něm byly použity srbské zbraně. Bělehrad přijal téměř všechny podmínky, kromě spoluúčasti rakouských úřadů na vyšetřování atentátu. Dokonce i německý císař Vilém zaslal rakouskému císaři blahopřání k morálnímu vítězství. Avšak Rakousko-Uhersko nehledalo dohodu, odpověď nepovažovalo za dostatečnou, přerušilo se Srbskem diplomatické styky a 28. července 1914 vyhlásilo Srbsku válku.

Obr. 6

Již dva dny před tím byla v Rakousko-Uhersku vyhlášena částečná mobilizace. Následovalo mimo jiné uzavření zemských sněmů, zrušení svobody projevu, tisku, shromažďování a spolčování.

Další vývoj byl nezadržitelný den po dni:

30. července 1914 vyhlásilo mobilizaci Německo a Rakousko-Uhersko ji rozšířilo na území Haliče.

31. července 1914 vyhlásilo mobilizaci Rusko jako největší srbský spojenec.

1. srpna 1914 vypovědělo Německo válku carskému Rusku. To byl faktický začátek světové války. V platnost vstoupil mechanismus spojeneckých smluv.

3. srpna 1914 vyhlásilo Německo válku Francii, 4. srpna 1914 Británie Německu, brzy byla ve válečném stavu téměř celá Evropa (neutrálními zůstaly ve světové válce Španělsko, Švýcarsko, Nizozemsko a skandinávské státy). Na jedné válečné straně stály státy tzv. Trojspolku, ale bez Itálie, tj. Ústředních mocností Německa a Rakouska-Uherska, na druhé straně státy tzv. Dohody, tj. Rusko, Francie a Anglie.

23. srpna 1914 vyhlásilo Německu válku také Japonsko. K Ústředním mocnostem se později připojilo Turecko a Bulharsko (přestože ještě nedávno bylo ruským spojencem), naopak k Dohodě Rumunsko a Itálie (přestože ještě nedávno byla německým spojencem). Spojené státy americké na počátku války vyhlásily neutralitu, do války vstoupily na straně Dohody později, až v roce 1917.

Škrť přes rozpočet udělala Němcům Anglie, když nezůstala neutrální, čímž padla původní německá strategie vyřazení Francie bleskovým úderem na západě s následným urychleným přesunem vojsk do Ruska a ukončením války dříve, „než spadne listí ze stromů“ – ještě v roce 1914.

Naše předky čekalo vyhlášení částečné a brzy i všeobecné mobilizace. Bohumilu Hanákovi z Buku u Přerova bylo v té době osmnáct let, Vladimíru Horkému z Jihlavy sedmnáct. Německy a maďarsky mluvící občané mocnářství přijali mobilizaci s nadšením, Češi ovšem žádné nadšení neprojevovali, naopak.

Obr. 7

Podívejme se opět do deníku:

Do Jihlavy, kde byly dva pluky posádkou, hrnuly se nepřehledné proudy záložníků, které nestačila kasárna pojmout, a tak byli umístěni ve školách, pivovare a tanečních sálech. V krátkém čase naruchoval také otec. Naštěstí nebyl uznán schopným k polní službě, a tak byl přidělen jako ošetřovatel do vojenské nemocnice. Z bojišť docházely první vítězné zprávy a celé město tonulo v záplavách černožlutých rakouských a trojbarevných německých praporů. Nezvuklý ruch zvyšovaly ještě pochodňové průvody pořádané na oslavu vítězství, kde do zvuku hudby mísily se výkřiky válečných hesel jako: „Nieder mit Serbien“, „Jeder Schuss ein Russ“, „Gott strafe England“ a „Jeder Stoss ein Franzos“.¹

Méně hlučné byly odchody pochodových praporů na nádraží. Mužstvo bylo povětšinou české národnosti a nesdílelo válečné nadšení Němců. Hodně je doprovázely ustarané a plačící ženy nebo matky. Odvedenci si s oblibou zpívali do kroku české vojenské písničky a na Němci vykřikovaná válečná hesla spustili: „Červený šátečku, kolem se toč, my jdeme na Rusa, nevíme proč“, dávající tak najevo své smýšlení. Do toho vpadla obvykle vojenská kapela řízným pochodem, aby přehlušila právě načatou nežádoucí písničku.

Ještě větší zklamání než Anglie přinesla Němcům Itálie (původní spojenec, od roku 1883 člen Trojspolku), která váhala se vstupem do války a zvažovala, která strana by mohla lépe uspokojit její územní aspirace, především na zisk Dalmácie, a která nakonec vstoupila do války na druhé straně fronty. Podle práva nebyly tímto podmínky smlouvy v rámci Trojspolku Italy porušeny, protože smlouva se týkala pomoci v případě napadení, zatímco válku se Srbskem bylo možno označit jednoznačně za útočnou. Přesto však byl italský postoj všeobecně považován za zradu spojenců, a to dokonce i mezi českým obyvatelstvem.

¹ „Nikdy se Srbskem“, „Každá střela – jeden Rus“, „Bůh ztrestej Anglii“, „Každá rána – jeden Francouz“.

Obr. 8 Soudobá pohlednice z Jihlavy (Iglau)

Pro český a slovenský národ v rakousko-uherské monarchii se tím alespoň otevřela možnost pokusit se získat po několika stáletích státní samostatnost. Tomuto cíli byly podřízeny československé vojenské legie, které postupně vznikly na francouzské, italské a v největší míře na ruské frontě. A protože právě na východě působili naši předkové, Bohumil Hanák a Vladimír Horký, podívejme se na jejich osudy blíže ve světle historických souvislostí.